

Leerplankader kunstzinnige oriëntatie

Achtergronden

De wettelijke kaders van de preambule, de karakteristiek en de kerndoelen van het leergebied kunstzinnige oriëntatie vormen de basis voor het landelijke leerplankader kunstzinnige oriëntatie. Vanuit dit leerplankader zijn de leerlijnen en de handreiking voor het speciaal onderwijs ontwikkeld.

Hierbij wordt de volgende definitie van een **leerlijn** gehanteerd:

*Een leerlijn is een beredeneerde opbouw van tussendoelen en inhouden naar een einddoel. Afhankelijk van de precieze **functie**, **gebruikscontext** en **doelgroep** variëren leerlijnen in de mate waarin implicaties voor verschillende leerplanelementen zijn uitgewerkt.*

Leerplanelementen laten zich het beste illustreren aan de hand van het curriculaire spinnenweb (figuur 1). De visie staat hierin centraal en vormt de kern van het leerplan. De overige leerplanelementen zijn verbonden met die visie. Idealiter zijn ze ook met elkaar verbonden, zodat er sprake is van consistentie en samenhang.

Figuur 1: Van den Akker, et al. 2003: het curriculaire spinnenweb

Leerplandocumenten kunnen op verschillende niveaus nader gespecificeerd worden (tabel 1). Het leerplankader voor het leergebied kunstzinnige oriëntatie (met de bijbehorende leerlijnen voor de kunstzinnige vakdisciplines) bevindt zich op het macroniveau, terwijl producten, zoals leerlijnen in de **Deelregeling 'Cultuureducatie met kwaliteit'** van het Fonds Cultuurparticipatie, zich meer bevinden op het meso- en microniveau. Een leerplankader, met leerlijnen, op macro (landelijk) niveau, is dus globaler beschreven dan een leerlijn binnen een regionale of lokale context.

Tabel 1: Leerplanniveaus

Niveau	Voorbeelden
Supra	Internationaal niveau (verdragen, kaders, vergelijkingen)
Macro	Landelijke richtlijnen en kaders (al dan niet voorschrijvend), zoals kerndoelen, examenprogramma's, referentieniveaus taal en rekenen en leerlijnen
Meso	Leerplan (leerlijn) op schoolniveau: eigen invulling en verantwoording door de school
Micro	Leerplan (leerlijn) gericht op het werken in de klas; invulling vooral door de leraar; invloed methode
Nano	Persoonlijke leerplan (leerlijn); invulling op leerlingniveau

Naast de bovengenoemde uitgangspunten (preambule, karakteristiek en kerndoelen) spelen nog een aantal [vooropgestelde richtlijnen](#) een rol binnen het ontwerp van het landelijke leerplankader kunstzinnige oriëntatie.

Zo dient de inhoud van de [pabo kennisbasis](#) als richtlijn. Ook is gebruik gemaakt van recente (wetenschappelijke) ontwikkelingen binnen kunst- en cultuuronderwijs. We noemen hier het onderzoeksproject Cultuur in de Spiegel (Van Heusden, 2010), authentieke kunsteducatie (Haanstra, 2011), een vergelijkend onderzoek naar internationale curricula voor kunsteducatie (The College Board, 2011) en een reviewstudie naar de ontwikkeling van leerlingen binnen kunstzinnige vakdisciplines (the College Board, 2012). Tijdens verschillende expertrondes kwam meermalen het verzoek om de inhoud van [TULE](#) (Jacobse, et al., 2006) te verwerken in de leerlijnen van de kunstzinnige vakdisciplines (beeldend, dans, drama en muziek). TULE is een product van tussendoelen en leerlijnen voor alle leergebieden in het primair onderwijs. Het is destijds ontwikkeld als instrument om een beeld te schetsen van wat er onder de globale kerndoelen verstaan kan worden. Elk afzonderlijk kerndoel is uitgewerkt in inhouden en voorbeelden van activiteiten, verkaveld over de leerjaren in vier groepscombinaties (1-2, 3-4, 5-6, 7-8). Op deze wijze ontstaat een beeld van een mogelijke opbouw van onderwijsinhouden over de hele basisschool. De (kunstzinnige) leerprocessen zijn daarbij bijvoorbeeld buiten beschouwing gelaten. Op basis van bovengenoemde bronnen wordt binnen het leerplankader kunstzinnige oriëntatie het leerproces van de leerling bij kunstzinnige oriëntatie (in de vorm van het creatieve proces juist als uitgangspunt genomen voor de concretisering van de kerndoelen. Aan de hand van dit creatieve proces en met behulp van de inhouden, vaardigheden en attitudes van de kunstzinnige vakdisciplines leren leerlingen bij kunstzinnige oriëntatie betekenis te geven aan (eigen) kunstzinnige en culturele uitingen. De kerndoelen zijn in dit leerplankader niet afzonderlijk uitgewerkt, maar worden als een samenhangend geheel verwerkt in de leerlijnen van de kunstzinnige vakdisciplines. Het projectteam heeft zich bij deze keuze laten inspireren tijdens validatiebijeenkomsten met leerkrachten en vakexperts en door leerplanproducten uit andere landen, zoals die van de National Coalition for Core Arts Standards (NCCAS, 2013). Tijdens een tussenstap in het ontwerpproces van het leerplankader kunstzinnige oriëntatie zijn de tussendoelen uit TULE (daarbij ontdaan van uitgebreide didactische aanwijzingen) binnen de context van het creatieve proces van de kunstzinnige vakdisciplines geplaatst. Dit gaf zicht op de blinde vlekken in TULE, met name daar waar het doelen omtrent het kunstzinnige proces betrof. In het leerplankader kunstzinnige oriëntatie zijn deze blinde vlekken 'gerepareerd'.

Ten grondslag aan het leerplankader ligt de sociaal-constructivistische visie op onderwijs. Deze visie gaat er vanuit dat de leerling zich ontwikkelt door samen met anderen en op actieve wijze een combinatie van kennis, vaardigheden en attitudes te verwerven (Simons, 2002).

De doelen in de leerlijnen van de kunstzinnige vakdisciplines zijn daarom in de vorm van competenties geformuleerd. Allereerst zijn, afgeleid van de kerndoelen (die als streefdoelen voor het onderwijsaanbod gelden) en met het creatieve proces als uitgangspunt, overkoepelende, generieke competenties geformuleerd. Dit zijn overkoepelende competenties voor het totale leergebied kunstzinnige oriëntatie. Vervolgens zijn deze competenties nader gespecificeerd voor iedere kunstzinnige vakdiscipline, om daarna, per kunstzinnige vakdiscipline, een beredeneerde opbouw van competenties verdeeld over de groepen 1-2, 3-4, 5-6 en 7-8, te tonen. De keuze voor deze momenten is gemaakt op basis van de manier waarop veel scholen hun onderwijs georganiseerd hebben (namelijk in de groepen 1 t/m 8). Ook veel lesmethoden en producten als TULE volgen dezelfde structuur.

Opzet leerplankader

Bovenstaande overwegingen leverde de volgende opzet op: de uitgangspunten, de samenhang en de inleiding tot de leerlijnen vormen het richtinggevend kader voor de invulling van de leerlijnen. Het betreft hier de leerlijnen van de kunstzinnige vakdisciplines beeldend, dans, drama en muziek. In een later stadium is daar een leerlijn voor cultureel erfgoed aan toegevoegd.

Hoewel het een landelijk leerplankader betreft, dat mogelijk voor diverse doelgroepen nog nader geconcretiseerd kan worden, richt dit kader zich qua toonsetting op het primaire onderwijsproces van de leerling in de klas. Om die reden is er bij de competenties voor gekozen om steeds te spreken over dat wat de leerling, gemiddeld gezien, kan. Waar gesproken is over de mannelijke variant ('hij') wordt vanzelfsprekend tevens de vrouwelijke bedoeld.

Bijzondere dank gaat uit naar de grote groep vakexperts en leerkrachten die, tijdens valideringsbijeenkomsten en individuele gesprekken, betrokken zijn geweest bij de totstandkoming van het landelijk leerplankader kunstzinnige oriëntatie.

Bronnen

Jacobse, A., Lei, R., van der, Loenen, S., Nieuwmeijer, C. & Roozen, I. (2008). *TULE - Kunstzinnige Oriëntatie, Inhoud en activiteiten bij de kerndoelen van 2006*. Enschede: SLO

Akker, J., van den, Kuiper, W. & Hameyer, U. (2003). *Curriculum landscapes and trends*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Heusden, B.P., van. (2010). *Cultuur in de Spiegel: naar een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen en SLO.

Haanstra, F. (2011). [Authentieke kunsteducatie: een stand van zaken](#). In R. van Gerwen, L. Green, J. Gullikers, F. Haanstra & B. Wilson. J., *Cultuur + Educatie 31: Authentieke Kunsteducatie* (pp. 8 – 35). Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

NCCAS. (2013). *National Core Arts Standards: A Conceptual Framework for Arts Learning*. New York, July 2013.

Geraadpleegd op 28 januari 2014, van <http://nccas.wikispaces.com/Conceptual+Framework>.

Simons, P.R.J. (2000). Competentieontwikkeling: van behaviorisme en cognitivisme naar sociaal-constructivisme: epiloog. In *Opleiding en ontwikkeling* 12 (pp. 41-46). Den Haag: VUGA Uitgeverij.

The College Board. (2011). *International Arts Education Standards: A survey of the arts education standards and practices of fifteen countries and regions*. New York, August 2011.

The College Board (2012), *Child Development and Arts Education: A Review of Recent Research and Best Practices*. New York, NY, January 2012.

